

Motion till riksdagen 2020/21:1942

av **Boriana Åberg (M)**

Kommunalt självstyre

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med syftet att lägga fram förslag avseende erforderliga förändringar i lagstiftningen för att återupprätta den kommunala självstyrelsen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den kommunala självstyrelsen har djupa historiska rötter, och är något som så gott som alla säger sig värna och slå vakt om. Den är fastlagd i regeringsformen, redan i dess portalparagraf 1:1, men också genom ett eget kapitel, 14 Kommunerna. Syftet är att ge människor ansvar och inflytande över gemensamma angelägenheter, och den kan sägas vila på den s k subsidiaritetsprincipen, att beslut ska fattas på lägsta ändamålsenliga nivå.

Kommunerna och regionerna ansvarar i dag för en mycket stor del av den offentliga välfärden. 2019 var kostnaden för deras gemensamma åtaganden närmare 1 100 miljarder kronor, vilket motsvarar 60 % av de totala offentliga utgifterna, transfereringssystemen exkluderade. Sjukvård, omsorg och utbildning är de i särklass största utgiftsposterna, men spännvidden är mycket stor. Utöver de nämnda områdena handlar det om alltifrån infrastruktur, kollektivtrafik och miljötillsyn till badhus, bibliotek och konsumentvägledning, bara för att nämna några.

Samtidigt som självstyrelsen är grundlagsfäst, och alla säger sig slå vakt om den, har den direkt och indirekt urholkats efterhand. Tvingande speciallagstiftning ålägger kommunerna att tillhandahålla service till sina invånare, och ibland även andra, enligt av staten fastställda regler och riktlinjer. Även om det råder frihet för kommunerna att organisera nämnda service på sätt man själv önskar, och att själva bestämma om den exakta utformningen av innehållet, är den statliga regleringen så pass detaljerad att friheten är ytterst begränsad. Inte sällan sker detta genom lagstiftning som tillskriver invånarna givna rättigheter. Allt i syfte att upprätthålla en likvärdig service i hela landet, men uppenbart på bekostnad av den kommunala självstyrelsen.

Ett annat sätt som har avgörande betydelse för självstyrelsen är principerna för finansiering av den kommunala verksamheten. I regeringsformen 14:4 framgår att ”kommunerna får ta ut skatt för skötseln av sina angelägenheter”. Detta är en befogenhet mer långtgående än vad kommuner har i många andra länder, och som är en viktig del i att upprätthålla självstyrelsen. Men även detta har kraftigt urholkats genom det mycket långtgående utjämningsystem som finns för att utjämna inkomster och kostnader mellan kommunerna.

Bristande upprätthållande av finansieringsprincipen, enligt vilken alla nya ålägganden från staten fullt ut ska ersättas med statliga medel, och en flora av specialdestinerade statsbidrag i syfte att styra den kommunala verksamheten i en riktning som sittande regering önskar, har ytterligare inskränkt kommunernas handlingsmöjligheter.

Det ovan beskrivna innebär att den kommunala självstyrelsen efter hand påtagligt urholkats. Detta är ett allvarligt bekymmer på ett principiellt plan, och strider mot såväl regeringsformens intentioner som vad de allra flesta säger sig vara överens om. Men det är också ett mer praktiskt och konkret problem som försvårar för kommunerna att i en ansträngd ekonomisk situation på ett bra sätt tillhandahålla god service till sina invånare. Kommunerna kan inte göra de prioriteringar som är både nödvändiga och önskvärda utifrån såväl begrepp som god ekonomisk hushållning, som viljan att ge högkvalitativ service till kommunens egna invånare inom de mest angelägna områdena.

Boriana Åberg (M)